

Mats Nilsson

Vabränna 10:5

Halland, Varbergs kommun, Veddige socken, Vabränna 10:5

Hallands Kulturhistoriska museum, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2018

Arkeologisk utredning 2018

Omslagsbild: Översigtsbild av utredningsområde Vabränna 10:5. Mot söder.

Foto: Mats Nilsson (fotonr 2018-71-09).

Layout: A. Andersson

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet

Ärende nr ms2006/02316

SAMMANFATTNING

Med anledning av att Varbergs kommun detaljplanelägger fastigheterna Vabränna 14:1 och 10:5 har Kulturmiljö Halland utfört en arkeologisk utredning på åkermarken inom den del av Vabränna 10:5 som planeras att bebyggas. Utredningsområdet omfattade cirka 170 000 m² åkermark. Uppdragsgivare var Varbergs kommun, Samhällsutvecklingskontoret. Utredningens syfte var att utreda fornlämningsbilden inom utredningsområdet samt att så långt som möjligt bedöma och beskriva denna. Sammanlagt öppnades 52 stycken sökschakt med en bandgående grävmaskin. Matjordens medeldjup är i utredningsområdet 0,3 meter och underliggande alv består av ljusbrun silt till lerblandad silt i de lägre liggande partierna. Utredningsområdet domineras av en sänka mot en centralt uträtad bäck som tillsammans med dräneringsdiken har dränerat marken. Endast i utredningsområdets högre belägna östra och västra delar påträffades arkeologiska anläggningar i form av fragmentariska härdar. Anläggningarna kunde inte skapa klarhet till förhistoriska konstruktioner eller boplatser inom utredningsområdet. Kulturmiljö Halland förordar inga ytterligare arkeologiska insatser inom åkermarken på utredningsområdet Vabränna 10:5 som tolkas som för sankt i förhistorisk tid för arkeologiska lämningar.

BAKGRUND

Med anledning av att Varbergs kommun detaljplanelägger ett cirka 230 000 m² stort område för bostadsändamål på fastigheterna Vabränna 10:5 i och 14:1 i Veddige socken, Varbergs kommun Hallands län, har Kulturmiljö Halland utfört en arkeologisk utredning inom den del av fastighet Vabränna 10:5 som består av cirka 170 000 m² åkermark. Anledningen till att arkeologisk utredning inte gjorts på fastighet 14:1 är att denna består av skogsmark som efter meddelande från Varbergs kommun, Samhällsutvecklingskontoret ej skall bebyggas, utan bevaras. Det samma gäller även för skogsområdena inom fastighet Vabränna 10:5. Utredningens fältarbete utfördes under sex dagar i oktober 2018 med start tisdagen 2018-10-02 och avslutades tisdagen 2018-10-09. Vid utredningstillfället rådde växlande, sol, regn och blåst med temperaturer mellan 1–15°C. Uppdragsgivare var Varbergs kommun, Samhällsutvecklingskontoret.

Fig 1. Orienteringsfoto, ortofotoutsnitt för utredningsområdet inom fastighet Vabränna 10:5, Veddige socken, med fornlämningar inom en kilometers radie från utredningsområdet markerade. Skala 1:10 000.

SYFTE OCH METOD

Utredningens syfte var att utreda fornlämningsbilden inom utredningsområdet samt att så långt som möjligt bedöma och beskriva denna. Resultatet skall ligga till grund för Länsstyrelsens bedömning av behovet av ytterligare beslut samt för företagarens vidare planering av området.

Vid utredningen användes en bandgående grävmaskin med en planeringsskopa på 1,8 meters bredd. Schakten fördelades inom utredningsområdet på ett avstånd av cirka 40 meter, med viss förtätning i höjdlägen, där arkeologiska anläggningar kunde förväntas. I lägre liggande vattenmättade partier och i svackor med vattenavsatta humösa lager drogs sökschakten glesare.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet Vabränna 10:5 är beläget i odlad åkermark i en sydsluttning mellan 1,4 kilometer till 800 meter norr om Viskan. Det består av en flack dalsänka på en höjd mellan 28 och 21 meter över havet. Centralt i utredningsområdets lägsta del finns en grävd bäckfåra som har dränerat ut utredningsområdet. Spår av de tidigare vattenförande eller vattenmättade delarna av åkermarken går att se under matjordslagret som mörkgrå humösa vattenavsatta lager. Matjordslagrets mäktighet är generellt 0,3 meter i utredningsområdet, med undantag för de av plogen utjämnade svackorna där matjorden ställvis kan uppgå till 0,5 meters tjocklek. Den underliggande alven består av glacial silt eller glaciallera. I norr, öster och väster om utredningsområdet består det omkringliggande landskapet av bergskullar med berg i dagen till en höjd över havet av cirka 50 meter.

På Generalstabskartan, Kungsbacka J243–25–1, år 1871 i rikets allmänna kartverks arkiv, Lantmäteriets historiska kartor, syns det i utredningsområdets norra och östra del ett antal troliga torplämningar. På den senare häradsekonomiska kartan, Veddige J112–2–18, från åren 1919–25 i samma arkiv, kan dessa byggnader ej längre ses. Hela utredningsområdet består då av åkermark.

Inom cirka en kilometer från utredningsområdet finns ett flertal fornlämningar bestående av boplatser, stensättningar och fyndplatser samt kulturhistoriska lämningar. I norr finns kvarnstensbrottet ”Danske stenarna” (RAÄ 334) och en fyndplats för en flintyxa (RAÄ 197) samt två torplämningar i nordost (RAÄ 264 och 266). Åt väst finns en vägmärkessten med ristningar från 1826 (RAÄ 17) och en annan ristning i en klippa (RAÄ 86) samt en stensättning (RAÄ 16) och en fossil åkermark (RAÄ 180). Direkt öster om utredningsområdet finns uppgift om en flintyxa som skall ha påträffats i en jordhög 300 meter nordväst om gården Vabränna 5, (RAÄ 205). Närmare angivelse till fyndet ges inte, men även en ”stenhammare” skall ha påträffats på samma ägor. Vidare österut har också en sländtrissa (RAÄ 206) och en håleggad yxa (RAÄ 207) hittats. Cirka 100 meter söder om utredningsområdet har en fragmentarisk härd och flintavslag påträffats före området bebyggdes (RAÄ 253 och 254). I området ned mot Viskan finns uppgifter om ytterligare flintavslag,

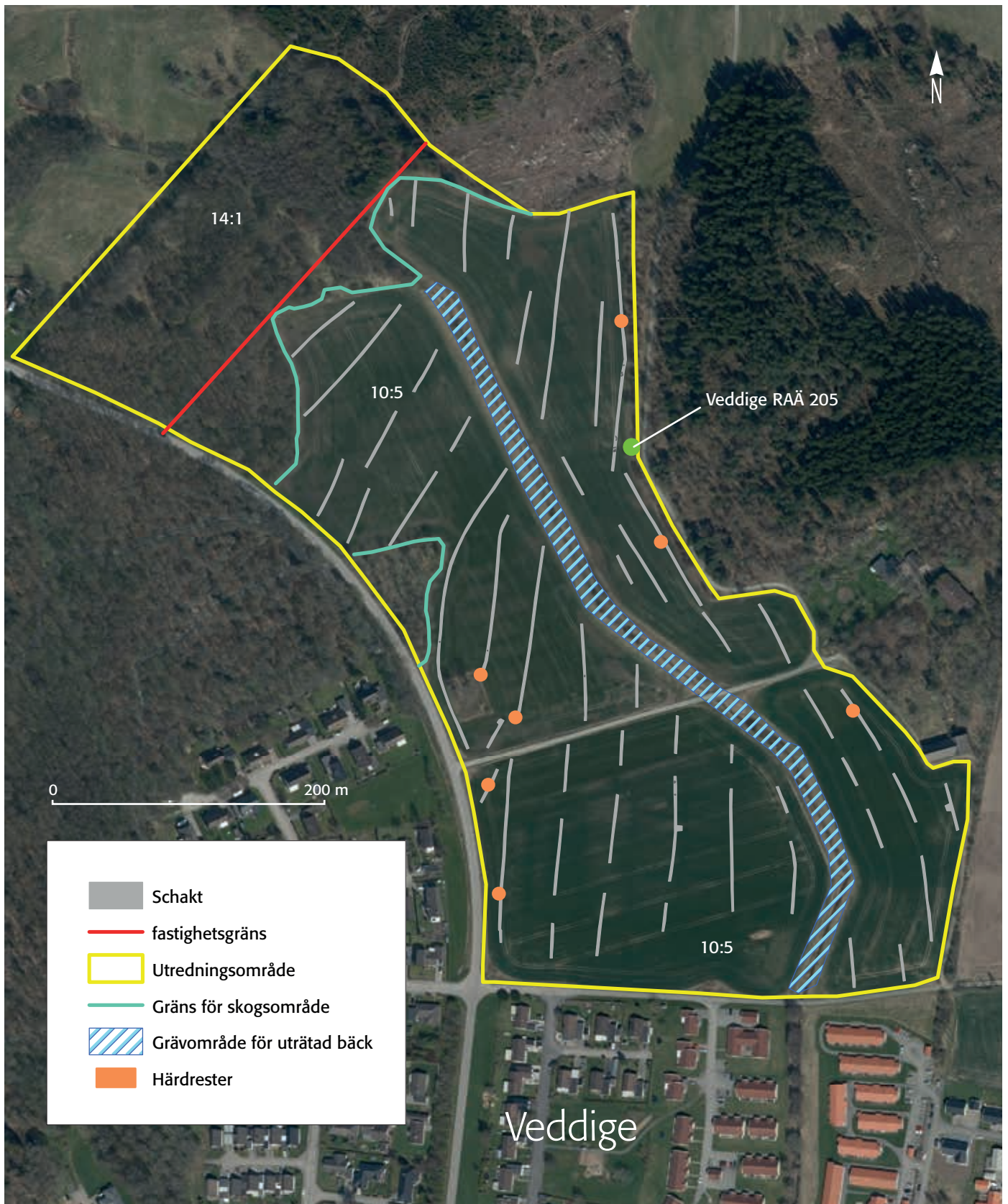

Fig 2. Översiktsbild, ortofoto över utredningsområdet inom Vabränna 10:5 i skala 1:4000.

en gravhög ochstensättning (RAÄ 96, 210, 257, 330, 331 och RAÄ 332). Inför omläggningen av väg 41 påträffades boplatslämningar från stenåldern norr om Viskan (RAÄ 129, 322 och 323). Söder om Viskan har också slagen flinta och en skivskrapa hittats (RAÄ 121).

RESULTAT

Femtio två stycken sökschakt öppnades inom utredningsområdets åkermark till en sammanlagd längd av 2.928 löpmeter, motsvarande 5.640 kvadratmeter frilagd yta. Utredningsområdets norra del befinner sig på en höjd av 28 meter över havet. Det sänker sig därifrån mot söder och i den centrala delen till 20 meter över havet mot en grävd kanal som utgör en uträtad bäck. Matjordslagrets medeldjup i utredningsområdet är 0,3 meter och underliggande markmaterial består av ljusbrun silt som i de lägre liggande delarna övergår till ljusbrun vattenmättad siltig lera. Ställvis kunde humösa vattenavsatta mörkbruna lager ses under matjorden. Dessa tolkas som rester av mindre vattendrag som tillfört vatten till

Fig 3. Schakt 401.
Foto mot norr. Foto:
Mats Nilsson (fotonr
2018-71-12).

Fig 4. Schakt 1164. Foto mot söder. Foto: Mats Nilsson (fotonr 2018-71-06).

Fig 5. Hård 720 i söschakt 680, i utredningsområdets sydvästra del. Foto mot väst. Foto: Mats Nilsson (fotonr 2018-71-03).

den centrala bäcken. I utredningsområdet förekom också ett stort antal dräneringsdiken. Sökschakten kom att förläggas i nordlig till nordostlig riktning med hänsyn tagen till utredningsområdets topografiska variationer.

Utredningsområdet utgörs av odlad åkermark. På flera ställen har plogen gått ned i den underliggande alven. Av arkeologiska anläggningar kunde endast 7 stycken fragmentariska härdrester ses i den östra och den västra delen av utredningsområdet. Den södra delen av utredningsområdet innehåller ett mer stenrikt markmaterial med en stenstorlek mellan 0,1 till 0,3 meter i diameter. Här påträffades ett antal möjliga anläggningar i ett svagt höjdläge. Vid närmare studie kunde dock dessa avskrivas som stenlyft i varierande storlek. I utredningsområdets nordöstra del påträffades ett antal spridda och svagt markerade anläggningar. De gav däremot inte klarhet till om de utgjorde arkeologiska konstruktioner eller forntida lämningar. Dessa eventuella anläggningar kan möjligen vara rester från aktiviteter i samband med de historiska hus- eller torplämningar som kan ses i området på generalstabskartan från 1871. I utredningsområdet påträffades även enstaka brända och obrända flintavslag samt bitar av slagen kvarts som indikerar förhistorisk aktivitet, men inte heller dessa kunde kopplas till arkeologiska anläggningar.

PLATSENS KUNSKAPSPOTENTIAL

Utredningsområdet Vabränna 10:5 ligger placerat i åkermark i en sydsluttning, kantad av bergkullar i öst och nordväst. Centralt i utredningsområdet rinner en utdikad bäck från nordväst, söderut från skogsområdet i fastighet 14:1. Inom Vabränna 10:5 var förhoppningen att hitta ytterligare arkeologiska lämningar kopplade till de tidigare funna yxorna, Veddige RAÄ 205. Utredningsområdet visade sig däremot vara hårt odlat. De enda arkeologiska lämningarna som med säkerhet kunde konstateras var rester av härdar i utredningsområdets östra och västra delar. Inga ytterligare lämningar kunde därför med klarhet kopplas till de tidigare påträffade fynden. Spår av utdikningar och befintliga dräneringar gör att utredningsområdet tolkas som ett tidigare för fuktigt område med mindre sannolikhet för förhistoriska boplatslämningar. Utredningsområdet uppvisar också likheter med fastighet Vabränna 3:39 söder om fastighet 10:5 och som förundersöktes 1992, varpå en fragmentarisk härd och enstaka spridda flintavslag påträffades i 0,1–0,2 meter tjock matjord med lerig alv och humösa rester av tidigare markytor (Streiffert 1993:2), Veddige RAÄ 254 och RAÄ 253. Större potential för arkeologiska boplatslämningar kan troligen finnas på de högre liggande områdena i nordväst, väst och åt öst utanför det aktuella utredningsområdet.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Då inga arkeologiska anläggningar påträffats som kan skapa klarhet till förhistoriska konstruktioner eller boplatslämningar påträffats inom åkermarken på fastigheten Vabränna 10:5 förordar Kulturmiljö Halland ingen ytterligare arkeologisk insats inför Varbergs kommuns vidare detaljplaneläggning av fastigheten. Skulle det bli aktuellt med bebyggelse av fastighet Vabränna 14:1 samt skogspartiet i den nordvästra delen av Vabränna 10:5 förordas att en arkeologisk utredning genomförs på detta område, då möjlighet för förhistoriska lämningar ännu bedöms kunna finnas inom denna terrängyta.

REFERENS

Streiffert J. *Vabränna 3:39, Veddige socken, Varbergs kommun, Halland*. Arkeologisk förundersökning. UV-Väst-Internrapport 1993:38, Riksantikvarieämbetet

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslutsnummer:	431–5060–18.
Eget diarienummer:	2018–248.
Uppdragsgivare:	Varbergs kommun, Samhällsutvecklingskontoret.
Utförandetid:	2018–10–02 till 2018–10–09.
Personal:	Mats Nilsson grävningsledare, Stina Tegnhed. I maskinen Fredrik Fossum, Lasses Entreprenad AB Frillesås.
Koordinatsystem:	Sweref 99 TM.
Höjdsystem:	RH 2000.
Läge:	Halland, Veddige socken, Vabränna 10:5. Koordinater X 6350989,28 Y 339353,92.
Undersökt:	2.928 löpmeter, motsvarande 5.640 kvadratmeter frilagd yta.
Dokumentation:	Schakt och anläggningar mättes in med GPS. Digital information finns tillgänglig i Intrasisprojekt-nummer Veddige2018248U. Digitala fotografier har fotonummer 2018–71– (1–12).
Fynd:	Inga fynd har tillvaratagits.

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se